

Kritik mot Kriminalvården, anstalten Hällby, för att en intagen fått vänta länge på att börja studera

---

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 12 juni 2019 klagade AA på hur han blivit behandlad i anstalten Hällby. Han anförde i huvudsak följande.

Under tre och en halv månad har han försökt få påbörja sina studier. Trots att studievägledaren har sagt att allt är klart tar det tid. Den 3 juni 2019 uttalade vårdaren BB att han är kriminell och inte förtjänar att studera samt att personalen ska ”göra allt för att sega ner processen”. Eftersom BB inte bär namnbricka kan han inte uppge hennes fullständiga namn.

Utredning

JO begärde att Kriminalvården skulle yttra sig över det som AA anförde.

Kriminalvårdens remissvar

I ett remissvar daterat den 28 oktober 2019 anförde Kriminalvården, region Mitt, genom stf. regionchefen, följande:

Sakförhållanden

Uppgifter om sakförhållanden har inhämtats från verksamhetsområdet (VO) Hällby samt Kriminalvårdens klientadministrativa system Kriminalvårdsregistret (KVR). Genom utredningen har sammanfattningsvis följande framkommit.

Av den fastställda verkställighetsplanen för AA framgår att den 27 maj 2019 upprättades en individuell studieplan för AA tillsammans med studievägledare. Den 19 juli 2019 skickades en ansökan om studier från anstaltens Lärcentrum och den 5 september 2019 blev AA antagen till kurser och står i kö i väntan på plats. Vidare framgår av verkställighetsplanen att AA sedan ankomsten till anstalten Hällby är anvisad sysselsättning i anstaltens verkstad och att han i augusti 2019 har påbörjat samtalsserien One To One, som är ett enskilt, brottsförebyggande program.

Kriminalvårdare BB har i samtal med kriminalvårdsinspektör förnekat att hon har uttalat sig som AA uppger i anmälan.

Tillämpliga bestämmelser

Av 1 kap. 4 § fängeslagen (2010:610) (FäL) framgår att varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet.

Av 1 kap. 5 § FäL framgår att verkställigheten ska utformas så att den intagnes anpassning i samhället underlättas och så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas.

Verkställigheten ska, i den utsträckning det är möjligt utan att kravet på samhällsskydd eftersätts, särskilt inriktas på åtgärder som är ägnade att förebygga återfall i brott. För varje intagen ska det upprättas en individuellt utformad verkställighetsplan.

Verkställigheten ska planeras och utformas efter samråd med den intagne och i samverkan med berörda myndigheter.

Av 3 kap. 1 § FäL framgår att en intagen ska ges möjlighet till sysselsättning i form av arbete, utbildning, brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet eller annan strukturerad verksamhet.

Kriminalvårdens bedömning

Det är Kriminalvården som anvisar intagna sysselsättning, och utifrån verkställighetsplanen fastslår vilka insatsbehov som behövs under verkställigheten i syfte att minska risken för återfall i brott. Anstalten Hällby har anvisat AA lämplig sysselsättning, erbjudit deltagande i programverksamhet samt dessutom lagt en planering för studier med anstaltens Lärcentrum. Kriminalvården saknar anledning att ifrågasätta anstalten Hällbys hantering i dessa delar.

Det är av största vikt att personal inom Kriminalvården agerar sakligt och korrekt och bemöter intagna med respekt. Anstalten Hällby har tillbakavisat de uppgifter som AA uppgett i anmälan om BB och dennas uttalande. Några brister i bemötandet av AA har inte framkommit.

AA gavs tillfälle att kommentera remissvaret.

Därefter hämtade JO in och granskade verkställighetsplanen avseende AA. Av en anteckning i planen framgår det att han påbörjade sina studier den 16 januari 2020. Vid en muntlig kontakt med den kriminalvårdsjurist som var föredragande när Kriminalvården besvarade JO:s remiss framkom att det inte finns någon dokumentation eller annan information som ger svar på frågan om varför AA fick vänta på att påbörja sina studier.

Rättslig reglering

Kriminalvården har i sitt remissvar redogjort för flera av de bestämmelser som har betydelse i ärendet. För egen del finner jag anledning att redogöra för ytterligare några bestämmelser.

Enligt 12 § fängelseförordningen ska en intagen, så långt det är möjligt, anvisas sysselsättning som är ägnad att motverka återfall i brott eller som på annat sätt underlättar den intagnes anpassning i samhället. Särskild hänsyn ska tas till den intagnes motivation till förändring.

För intagna i kriminalvårdsanstalt får det enligt 24 kap. 10 § skollagen (2010:800) anordnas utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning. För sådan utbildning ansvarar Kriminalvården.

I Kriminalvårdens handbok för vuxenutbildning (2018:14) berörs frågor om bl.a. ansökan, urval och antagning till sådan utbildning.

Kriminalvården har beslutat om riktlinjer för tjänstedräkt (2018:1). Av dessa framgår bl.a. att personal vid myndighetens samtliga verksamhetsställen och inom NTE (Nationella transportenheten) ska bära tjänstebricka under tjänstgöring. Tjänstebrickan ska bäras väl synlig i avsedd tjänstebrickshållare på tjänstedräkten. Medarbetarens för- och efternamn och befattning eller funktion ska framgå av brickan. Förnamn får anges med initial.

Bedömning

Väntan på studieplats

Genom utredningen har det kommit fram att det under arbetet med AA:s verkställighetsplan identifierades att han behövde studera för att få högskolebehörighet. Kriminalvården har i sitt remissvar redogjort för att en ansökan om studier skickades från anstaltens Lärcentrum den 19 juli 2019 och att AA blev antagen till kurser den 5 september 2019. Enligt en anteckning i AA:s verkställighetsplan påbörjade han sina studier den 16 januari 2020. AA fick alltså vänta ungefär sex månader på att få börja studera.

Både av utredningen i ärendet och av AA:s anmälan framgår det att han var motiverad att studera. Anstalten hade också konstaterat att han hade behov av studier. Att en intagen ges möjlighet att studera för att skaffa sig behörighet för högskoleutbildning får i allmänhet förutsättas vara en viktig del i att underlätta den intagnes anpassning i samhället och i att förebygga återfall i brott. Det är därför mycket olyckligt att AA fick vänta länge på att få påbörja sina studier. Kriminalvården har inte kunnat lämna någon förklaring till att det dröjde, vilket är en brist. Jag konstaterar att det som har kommit fram inte visar att det funnits något godtagbart skäl till att AA fick börja studera först efter sex månader. Kriminalvården kan inte undgå kritik för dröjsmålet.

Bemötande

Det är allvarligt när en intagen anser sig ha blivit utsatt för dåligt bemötande och förödmjukande behandling av personal inom kriminalvården. Intagna har rätt att bli behandlade med aktning för sitt människovärde. AA:s uppgifter i denna del har emellertid tillbakavisats av Kriminalvården. Ytterligare utredningsåtgärder framstår inte som meningsfulla, och jag kan därför endast konstatera att det inte föreligger grund för att kritisera myndigheten i denna del.

Tjänstebricka

Kriminalvården har inte kommenterat AA:s påstående om att den vårdare som han nämnt i sin anmälan inte burit namnbricka. Jag nöjer mig med att erinra om att personal vid Kriminalvårdens verksamhetsställen är skyldiga att använda tjänstebricka under sin tjänstgöring.

Ärendet avslutas.

Katarina Pålsson

Ärendet har föredragits av Moa Skerfving. Byråchefen Catrine Björkman har deltagit i beredningen.